

31.12.2002

464/4/00

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijä Terhi Mattila

TUOMION SISÄLTÖ JA PERUSTELUT

1

KANTELU

A arvostelee 20.2.2000 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kantelukirjoituksessa ja 9.4.2001 päivätyssä lisäkirjelmässä B:n käräjäoikeuden laamannin C:n menettelyä häätöä koskevassa asiassa.

A viittaa kantelunsa liitteenä olevaan asianajaja D:n 21.8.1996 laatimaan Vaasan hovioikeuden kanneviskaalille osoitettuun kirjeeseen, jonka mukaan laamanni C on toimiessaan oikeuden puheenjohtajana:

1.

Menetellyt virheellisesti siten, ettei ole lainkaan johtanut prosessia, vaan on ollut käsittelyyn nähden ikään kuin ulkopuolinen.

2.

Laatinut virheellisen tuomion. C on ollut joko kyvytön tai haluton tuomiovallan asianmukaiseen käyttämiseen. Hän ei ole sisäistänyt oikeuskysymyksiä, näytön sisältöä tai sen merkitystä, vaan on sivuuttanut oikeudenkäyntimateriaalin. Tuomio on täynnä virheitä ja sen sisältämä oikeudenkäyntikulujen vaatimusta koskeva kirjaus kuluratkaisuineen on vähintään ymmärtämättömyydestä tehty virkavirhe. Tuomiosta puuttuvat tuomiolauselma ja lainkohdat. Myös eräiden todistajien kertomukset on tulkittu selvästi virheellisesti.

A pyytää oikeusasiamiestä tutkimaan laamanni C:n virkakelpoisuuden.

2

SELVITYS

Eläkkeelle jäänyt laamanni C toimitti tänne selvityksen, joka on kantelupäätöksen liitteenä. Kansliani tarkastaja kuuli lisäksi puhelimitse asianajaja D:tä.

C on selvityksessään todennut prosessin johtamisen osalta, että vanhan tuomarin oli jollain tavoin yritettävä sopeutua uuden järjestelmän vaatimuksiin. Muilta osin C on selvityksessään todennut, että hänen pyrkimyksensä oli toimia parhaan ymmärryksensä ja taitojensa mukaan.

Täällä on ollut nähtävänä Vaasan hovioikeuden asiakirjavihko dnro ---.

3

RATKAISU

3.1

Tapahtumat

A oli 11.1.1995 päivää ennen tarkoitettua pakkohuutokauppaa ostanut perustettavan yhtiön lukuun yhteensä 1,3 miljoonan markan kauppahinnalla E:n edustamalta F Oy:ltä, E:ltä ja G:ltä sekä H Ky:n konkurssipesältä I:n ja J:n kiinteistöt sekä kaksi muuta kiinteistöä ja konkurssipesältä K- ja L-nimiset kiinteistöt.

A sai kauppakirjan mukaan heti omistus- ja hallintaoikeuden.

A:n ostamista kiinteistöistä I, J, K ja L olivat aikaisemmin olleet vuokralla M Oy:llä 14.5.1991 H Ky:n ja E:n sekä M Oy:n välillä solmitun vuokrasopimuksen perusteella. H Ky:n ja M Oy:n konkurssihakemukset tulivat vireille vuonna 1992. J:hin ja I:hin kiinnitettiin 14.5.1991 solmitun vuokrasopimuksen perusteella vuokraoikeuden pysyvyyskiinnitys 4.6.1993.

N käräjäoikeus purki 12.10.1993 edellä mainitun vuokrasopimuksen. Asiasta valitettiin hovioikeuteen. M Oy siirsi 17.11.1993 vuokraoikeuden F Oy:lle. Vaasan hovioikeus palautti 19.5.1994 vuokrasopimuksen purkamista koskevan asian käräjäoikeuteen uuden näytön esittämiseksi ja asia tuli ottaa esille kolmen kuukauden kuluessa. Konkurssipesien uskotut miehet tekivät kuitenkin asiasta sovinnon eikä asiaa otettu uudelleen esille.

F Oy siirsi 1.10.1994 vuokraoikeudet O Oy:lle. B:n käräjäoikeus kuoletti 21.2.1996 A:n kanteesta 4.6.1993 vahvistetun kiinnityksen vuokraoikeuden pysyvyydeksi. O Oy jätti 28.2.1996 haastehakemuksen vuokraoikeuden kiinnittämisen kuolettamisen kumoamiseksi, mutta B:n käräjäoikeus jätti 27.5.1996 kanteen tutkimatta.

A nosti B:n käräjäoikeudessa 19.3.1996 vireille tulleen häätökanteen O Oy:tä vastaan. Valmisteluistunto pidettiin 27.5.1996. Toisen valmisteluistunnon oli määrä olla 2.7.1996 ja pääkäsitteily ilmoitettiin pidettäväksi heti valmisteluistunnon jälkeen. Laamanni C kuitenkin peruutti edellisenä päivänä istunnon ja se siirrettiin pidettäväksi 9.7.1996, jolloin ei kuitenkaan pidetty pääkäsitteilyä. Toinen jatkettu valmisteluistunto oli 11.7.1996, jonka jälkeen välittömästi pidettiin pääkäsitteily.

A:n kanne perustui muun ohella siihen, että O Oy:n ja kiinteistöjen entisen omistajan E:n taholta esitetty väite yhtiön vuokralaisasemasta perustui joko valeoikeustoimeen ja oli sellaisena mitätön taikka sitten E oli syyllistynyt kaupanteossa rikokseen näin oleellisen kaupan ehtoihin vaikuttavan seikan salatessaan. A:n suostumuksen mukaisesti ja suullisen vuokrasopimuksen nojalla E oli tosin saanut väliaikaisena järjestelynä jäädä disponoimansa F Oy:n nimissä harjoittamaan kiinteistölle liiketoimiaan sitä vuokranmaksuvelvoitetta vastaan, mikä oli 14.5.1991 sovittu M Oy:n vuokrasopimuksessa. Mikäli suullinen vuokrasopimus oli siirretty O Oy:lle, A katsoi, että O Oy oli joka tapauksessa menettänyt vuokraoikeutensa laiminlyödessään kokonaan vuokrien maksun. A:n mukaan ei tosin ole väitetty, että O Oy olisi saanut vuokraoikeuden vasta kiinteistönkaupan jälkeen, josta seuraa, että väite vuokraoikeudesta perustui valeoikeustoimeen.

Vastaaja kiisti kanteen vedoten vuokrasopimuksen siirtoon O Oy:lle sekä A:n ja E:n välillä tehtyyn sopimukseen, jonka mukaan A toimi kiinteistöt ostaessaan E:n lukuun.

Käräjäoikeus hylkäsi kanteen. Päätöksen mukaan sopimus toimitilojen vuokraamisesta 14.5.1991 oli 1.10.1994 siirretty O Oy:lle. Lisäksi käräjäoikeus katsoi, ettei ole näytetty väliaikaista järjestelyä sovittun tai suullista vuokrasopimusta tehdyksi taikka näytetty E:n toiminnallaan syyllistyneen rikokseen tai valeoikeustoimen tekemiseen.

Tuomiossa on virheellisesti todettu todistaja P:n kertoneen, että O Oy oli tullut aikaisemmin esille

silloin kuin asianajaja D anoi yhtiölle anniskelulupaa. Asianajaja D ei kuitenkaan ollut anonut yhtiölle anniskelulupaa, vaan vastustanut sitä.

Tuomiossa on myös virheellisesti todettu todistaja Q:n kertomuksen mukaisesti, että asianajaja R A:n asiamiehenä oli valvonut vuokrasopimuksen velkojen keskustelussa. Asianajaja R oli kuitenkin avustanut vastapuolta eikä A:ta.

Käräjäoikeus velvoitti A:n korvaamaan vastaajan oikeudenkäyntikulut 74.611 markalla, vaikka oikeudenkäyntikululaskusta ilmenee, että laskutettu määrä koski osittain O Oy:n kiinnityksen kuolettamista koskevaa vaatimusta, jonka käräjäoikeus oli jättänyt tutkimatta. A:ta ei myöskään ollut kuultu oikeudenkäyntikuluista.

A valitti B:n käräjäoikeuden tuomiosta Vaasan hovioikeuteen, joka hylkäsi kanteen. Hovioikeuden mukaan tilojen omistuksen siirrettyä kiinteistöyhtiölle A:lla ei ole oikeudellista tarvetta jatkaa häätökanteen ajamista O Oy:tä vastaan. Pelkkä oikeus tällaisen vaatimuksen esittämiseen oikeudenkäynnissä ei ole myöskään erikseen siirrettävissä. A:n maksettavaksi määrättyjen oikeudenkäyntikulujen osalta hovioikeus totesi muun ohella, että oikeudenkäyntikululaskusta ilmenee, että osa laskutetuista toimista ei ainakaan kokonaisuudessaan liity tähän asiaan. Tämän vuoksi hovioikeus kohtuullisesti A:n maksettavia oikeudenkäyntikuluja.

Korkein oikeus ei myöntänyt A:n hakemaa valituslupaa.

3.2.

Oikeusohjeet

Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet turvataan perustuslaissa ja Suomea velvoittavissa kansainvälisissä sopimuksissa. Perustuslain 21 §:n 1 momentin nojalla jokaisella on muun ohella oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Pykälän 2 momentin nojalla muun muassa oikeus tulla kuulluksi ja saada perusteltu päätös samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet turvataan lailla.

Oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 19 §:n mukaan valmistelussa on selvitettävä asianosaisten vaatimukset ja niiden perusteet, mistä asianosaiset ovat erimielisiä, mitä todisteita tullaan esittämään ja mitä kullakin todisteella aiotaan näyttää toteen sekä onko edellytyksiä sovinnolle. Saman luvun 21 §:n 3 momentissa todetaan, että tuomioistuimen on valmistelussa huolehdittava siitä, että asianosaiset mainitsevat kaikki seikat, joihin he haluavat vedota.

Mainitun lain 6 luvun 2a §:n 2 momentissa tuomioistuimelle on asetettu nimenomainen velvollisuus huolehtia siitä, että asianosaisten vaatimukset ja niiden perusteet tulevat selvitettyiksi ja asia tulee perusteellisesti käsitellyksi. Jos oikeudenkäynnin kohdetta koskeva asianosaisen esitys on epäselvä tai puutteellinen, tuomioistuimella on paitsi kyselyoikeus myös kyselyvelvollisuus.

Valmistelun ja pääkäsittelyn pöytäkirjaan on oikeudenkäymiskaaren 22 luvun 4 ja 5 §:n mukaan merkittävä muun muassa seikka, johon vastaaja perustaa kiistämisensä.

Tuolloin voimassa olleen oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 18 §:n (22.7.1991/1064) mukaan käräjäoikeuden tuomio laaditaan erilliseksi asiakirjaksi ja siinä on muun ohella oltava selostus asianosaisten vaatimuksista ja vastauksista perusteluineen, luettelo todistelutarkoituksessa kuulluista henkilöistä ja muista esitetystä todisteista, tuomiolauselma, tuomion perustelut, sovelletut lainkohdat ja oikeusohjeet.

Oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 3 §:n (29.7.1948/573) mukaan jokainen tuomio perustettakoon syihin ja lakiin eikä mielivaltaan, ja pantakoon siihen selvästi ne pääsyyt ja se lainkohta, joihin päätös perustuu. Tuomari älköön sivuuttako mitään asianhaaraa, jonka kantaja haasteen nojalla on asiassa tuonut esiin taikka mitä vastaaja tavalla tai toisella on sitä vastaan väittänyt, vaan antakoon siitä päätöksen, sen laadun mukaan.

Oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 15 §:n (22.7.1991/1064) mukaan tuomio on perusteltava. Perusteluissa on ilmoitettava, mihin seikkoihin ja oikeudelliseen päättelyyn ratkaisu perustuu. Perusteluissa on myös selostettava, millä perusteella riitainen seikka on tullut näytetyksi tai jäänyt näyttämättä.

Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 1 §:n (26.11.1993/1013) mukaan asianosainen, joka häviää asian, on velvollinen korvaamaan vastapuolensa oikeudenkäyntikulut, jollei muuta ole säädetty.

3.3

Laamanni C:n menettelyn arviointi

Prosessin johtaminen

Oikeudenkäynnissä oikean lopputuloksen saavuttamisen edellytyksenä on se, että jutun tosiseikasto tulee selvitettyksi.

Tuomioistuimelle kuuluvaa asian selvittämisvelvollisuutta kutsutaan aineelliseksi eli materiaaliseksi prosessinjohtoksi. Tuomioistuin harjoittaa aineellista prosessinjohtoa ensi sijassa käyttämällä kyselyoikeuttaan. Jos asianosaisen esitys havaitaan epäselväksi tai epätäydelliseksi, tuomioistuminen on tehtävä hänelle riitakysymysten selvittämiseksi tarpeelliset kysymykset. Jos oikeudenkäynnin kohdetta koskeva asianosaisen esitys on epäselvä tai puutteellinen, tuomioistuimella on paitsi kyselyoikeus myös kyselyvelvollisuus.

Käytettävissäni ollut oikeudenkäyntiaineisto ja tuomiossa olevat edellä todetut virheet tukevat jossain määrin kantelussa esitettyä laamanni C:n prosessinjohtoon arvostelua. Katson kuitenkin, että pelkästään kirjallisen materiaalin perusteella minulla ei ole riittäviä edellytyksiä arvioida C:n menettelyä tältä osin.

Tuomion sisältö ja perustelut

A:n ajaman häätökanteen ratkaisemisessa keskeisintä on ollut se, oliko O Oy:llä pätevä vuokraoikeus kanteessa tarkoitettuihin kiinteistöihin vai perustuiko yhtiön väitetty vuokralaisasema petolliseen menettelyyn tai valeoikeustoimeen. Nämä ydinkysymykset kärjäoikeus on ratkaissut vain toteamalla, että vuokrasopimus oli siirretty O Oy:lle ja ettei E:n ollut näytetty syyllistyneen rikokseen tai valeoikeustoimen tekemiseen.

Kärjäoikeuden tuomiosta ei ilmene mihin seikkoihin ja oikeudelliseen päättelyyn ratkaisu perustuu. Tuomiossa ei ole käyty läpi asianosaisten esittämää todistelua. Tuomiossa ei ole myöskään selostettu, millä perusteilla riitaiset seikat ovat tulleet näytetyiksi tai jääneet näyttämättä. Tuomiosta puuttuu myös luettelo todistelutarkoituksessa kuulluista henkilöistä ja muista esitetyistä todisteista.

Jutun laatu, siinä esitetyn todistelun ja muun oikeudenkäyntiaineiston laajuus sekä asiaan liittyneen oikeudellisen intressin suuruus huomioon ottaen pidän kärjäoikeuden tuomiota silloisessa oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 15 §:ssä säädetyn perusteluvelvollisuuden kannalta olennaisesti puutteellisena ja siten tältä osin sanotun lainkohdan vastaisena.

Tuomioon on myös kirjattu virheellisesti edellä kohdassa 3.1 mainitut todistajien kertomuksiin liittyvät seikat.

Käräjäoikeus on määrännyt A:n maksettavaksi häntä kuulematta muitakin kuin häätökanteeseen liittyviä oikeudenkäyntikuluja, vaikka oikeudelle jätetystä oikeudenkäyntikululaskusta ilmenee, että se sisälsi myös toiseen asiaan liittyviä kuluja.

Totean, että oikeusasiamies ei voi ryhtyä arvioimaan uudelleen jutussa aikanaan esitettyä näyttöä. Tämän vuoksi en myöskään voi ottaa kantaa käräjäoikeuden tuomion lopputuloksen oikeellisuuteen.

3.4

Toimenpiteet

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 10 §:n nojalla annan laamanni C:lle huomautuksen edellä kohdassa 3.3 selostetusta tuomion lain mukaisen perusteluvelvollisuuden täyttämättä jättämisestä ja samassa kohdassa selostetuista muista tuomioon sisältyvistä virheellisyyksistä.

Tässä tarkoituksessa lähetän C:lle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Kantelukirjoituksen liitteet palautetaan A:lle.